

Fra min barndom i Klitmøller

Af MARTIN JENSEN

MIT BARNDOMSHJEM¹⁾ lå i den nordlige del af Klitmøller, aller yderst mod øst, næsten for sig selv, et meget gammelt og forfaldent hus, som min fader, Jens Christian Jensen²⁾, købte af sin moder, Dorthe Christensdatter Møll³⁾, - det var også hendes barndomshjem. Prisen for huset med besætning var ca. 1000 kr., som skulle forrentes og afdrages til faders 7 søskende samt til bedstemoder, der skulle bo på aftægt i den østre ende af huset. Det var i 1879, denne handel fandt sted.

I dette gamle Klitmøllerhus blev jeg født i 1887, og jeg husker ret tydeligt, hvorledes huset så ud og var indrettet,

---

¹ Martin Jensens fødehjem lå yderst mod øst i den nordligste del af Klitmøller. Ejendommen, der i matr. 1844 havde nr. 58 med et hartkorn på 0-0-3 ³/₄ hører til de ældste i Klitmøller og kan følges helt tilbage til matr. 1688, hvor den står opført som nr. 12 af Klitmøllers 18 matrikulerede huse med et hartkorn på 0-0-2-0, som er uforandret lige til 1844. I markbogen 1688 og matr. 1688 står Kongen opført som ejer, men fra o. 1700 blev stedet overtaget af Nebel for senere at gå over på private hænder. Som fæster nævnes 1688 og 1688 Anders Olufsen Dragsbech, født o. 1642, død i Klitmøller 1724, søn af Oluf Christensen Dragsbech, der døde o. 1672 og var den første, man kender af navnet Dragsbech i Klitmøller. Anders Olufsen Dragsbech var skudeejer og skipper, og selv om han på ingen måde kom på højde med sin yngre broder, Klitmøllers rigeste mand, Poul Olufsen Dragsbech (o. 1647-1721), hørte han dog til den bedre stillede del af Klitmøllers befolkning. Naturligvis ved man ikke, hvilke forandringer huset har undergået i årenes løb, men der er dog adskilligt, der tyder på, at vi her i hovedtrækkene har et af de meget gamle skudeejerhuse for os, og et af de sidste, der kendes. Det er med sin usædvanlige længde på ca. 35 m et anseligt hus, og hele husets indretning, f.eks. forekomsten af en storstue, adskiller det fra de almindelige jordløse huse og vidner om, at her har været drevet landbrug og anden pladskrævende virksomhed. Næste fæster var Anders Olufsen Dragsbechs ugifte datter Helle Andersdatter Dragsbech, født o. 1680, død i Klitmøller 1740. Efter hende nævnes Lars Jepsen, født o. 1707, død i Klitmøller 1780. Han var antagelig kommet fra et andet sogn, men var gift med en pige fra Klitmøller. I hartkornsspecifikationen 1778 står han endnu som fæster, og det er om ham, kirkebogen beretter, at han døde meget hastig, "da hand gik ud af sin Dør, og da hand faldt om blev indbaaret i Sengen gav kun 4 Aandedræt". Hans datter, Bodil Larsdatter, født i Klitmøller 1741, død sst. 1798, blev gift med en søn af Enevold Bertelsen i Holler (1707-1745), Jens Enevoldsen Holler, født i Holler 1742, død i Klitmøller 1812, stamfader til Hollerslægten i Klitmøller, og denne overtog svigerfaderens fæste og blev senere den første selvejer på stedet. Efter ham overgik ejendommen til sønnen Peder Jensen Holler, født i Klitmøller 1776, omkommet på havet 1817. Han fik skøde på ejendommen 1798, og af beregningsprotokollen 1813 fremgår det, at han ejede det sted i Klitmøller, der i matr. 1844 fik nr. 58. Næste ejer var Christen Jensen Kløvborg, født i Klitmøller 1793, død sst. 1849, søn af Jens Pedersen Broe, kaldet Kløvborg (1745-1823). Han fik 1821 af Peder Jensen Hollers enke skøde på huset, og det er ham, der står som den første i folketællingen 1845 for Klitmøller, hvor man netop er begyndt med dette hus. Her hedder han imidlertid hverken Broe eller Kløvborg, men "Christen J. Møll, 52 Aar, Enkemand, lever af sine Midler og sin Jordlod", - et typisk eksempel på disse undertiden ganske uforståelige forskydninger i slægtsnavnene, som har været så almindelige i Klitmøller. En datter af denne Christen Jensen Kløvborg, kaldet Møll, Dorthea Christensdatter Møll (se 3), blev gift med tømmermand Jens Andersen, som i 1846 fik skøde på ejendommen, og med deres søn Jens Christian Jensen (se 2), der fik skøde i 1880, er vi nået frem til landpost Martin Jensens fader.

² Jens Christian Jensen, født i Klitmøller 1847, død sst. 1918.

³ Dorthea Christensdatter Møll, født i Klitmøller 1824, død sst. 1894. 1846 gift med tømmermand Jens Andersen fra Vorring i Nors sogn, død i Klitmøller 1875.

før det, da jeg var 6 år gammel, blev helt forandret. Efter hukommelsen har jeg prøvet at tegne en skitse af husets grundplan (se side 407), og selv om der naturligvis er mangler ved den, er den nok i hovedsagen rigtig. Huset forekommer vel nutidsmennesker noget aparte, men sådan var flere af de helt gamle huse i Klitmøller indrettet. Som andre enlængede huse lå det i retning øst-vest med beboelsen mod øst, længst væk fra den barske vestenvind.

I det gamle hus gik man ind ad yderdøren med træsko på, og på de slidte, skurede trægulve i gang og dagligstue var der strøet sand. Loftshøjden var sådan, at en voksen mand af almindelig højde kunne stå ret, i hvert fald mellem bjælkerne. Dørene var lave, de havde de almindelige mål i sådanne gamle huse, 2 alen 11 tommer, så der var et ret stort stykke mur over dørene. Malingen var en egen slags rødt, som man endnu undertiden kan se på gamle møbler. Bordet og den faste bæk i dagligstuen var også i det rødlige. Det var nu mest sovekammeret, vi var i, der var der også fast bæk foruden nogle få stole, men jeg mindes ikke, om der i det hele taget var maling på disse møbler, den var vist slidt af. I sovekammeret var der to senge, den ene gik med halvdelen ind i "udskåret". I nordsiden fandtes en lille bilæggerovn med træfod. I køkkenet var det meste af gulvet ler, resten brændte sten. Bryggerset havde flade havsten til gulv, men her var ikke stor gulvflade, da bagerovnen tog størstedelen af pladsen, især da der også skulle være plads til fladtørv både bagom og på den modsatte side af ovnen. Der kom vi børn imidlertid sjældent, for der boede "Højser"⁴⁾, som var alle børns skræk, men når vi ikke så den vej, men straks tog sigte på bedstemoders kamre, var det hele ikke så farligt, dog foretog man sig ikke den slags udflugter efter mørkets frembrud.

På den anden side yderdøren og gangen var storstuen, uden andet indbo end en dragkiste, et bord og et skab. Det var med storstuen som med dagligstuen, de havde ingen særlig anvendelse til daglig, kun den ene alkove i dagligstuen blev benyttet til sovested for et par børn. Moder vævede en del til hjemmebrug, og så havde væven plads enten i dagligstuen eller storstuen. Fra storstuen var der dør til laden og herfra igen indgang til stalden, der havde 2 båse til, køer, men ingen til heste. Fra laden var der opgang til loftet over storstuen, men der måtte vi børn ikke så gerne komme, for loftsbrædderne var ikke så solide, som ønskeligt var, men det var nu en oplevelse at komme derop, for der lå mange rare ting, bl.a. en del

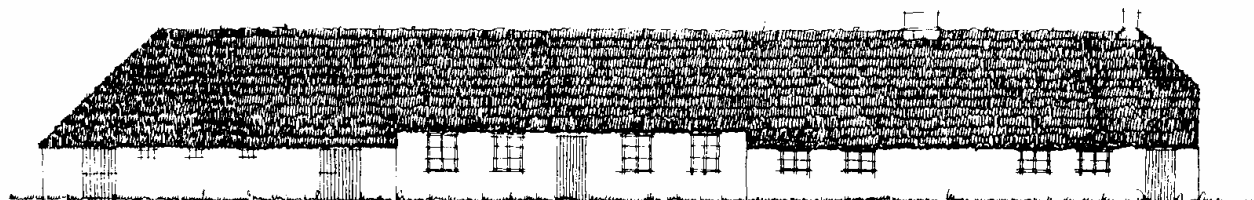
---

⁴ "Højser" var den over hele Thy kendte politibetjent i Thisted Hanivald (med v) Christian Frederik Heuser, født i Fredericia 1836, død i Thisted 1903. Han var officer i hæren fra 1856 til 1864, deltog i krigen 1864 og var i besiddelse af flere hæderstegn derfra, som han senere bar på sin politiuiform. Efter krigens afslutning blev han grænsegendarm og kom derefter ca. 1880 til Thisted, hvor han først var landbetjent, senere eneste politibetjent i selve Thisted. Heuser, der havde en imponerende stemme, som kunne høres fra den ene ende af byen til den anden, var både agtet og frygtet, ikke mindst det sidste, og blev af fædre og mødre videt om brugt som skræmmebillede overfor børnene. Han var gift 3 gange og havde 5 børn i disse ægteskaber. (Jvfr. oplysninger, som venligst er fremskaffet af politibetjent V. Foged, Politigården, Thisted).

koseletøj, - der må jo være brugt køer som trækraft engang i tiden.

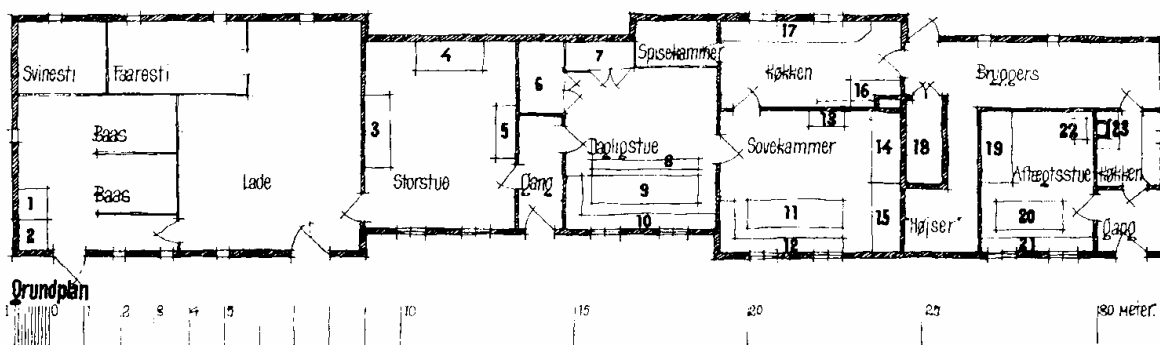
Malingen udvendig var mest grøn, men det var vist fra en forholdsvis nyere tid. Muren for stuerne var gulkalket, det øvrige var næsten uden kulør. Taget var af rugstrå, flere steder lagdelt med lyng for at spare på rughalmen. En del af tagspærerne nærmest skorstenen var sorte, som om der engang i tiden havde været lyre.

Martin Jensens fødehjem. Matr. nr. 58, Klitmøller. Før 1893.

facade.

1 Brønd	5 Klædeskab	9 Bord	13 Silæggerovn	17 Høkkentbord	21 Bænk
2 Vandtrug	6 Alkovseng	10 fast bænk	14 Seng	18 stor bageovn	22 Fækkelovn
3 Dragkiste	7 " "	11 Bord	15 " "	19 Seng	23 Ildsted
4 Bord	8 Skammel	12 fast bænk	16 Åben skorsten og ildsted	20 Bord	

Bag bryggersdøren havde en tregrebet greb sin plads, undtagen en del af sommeren, når fader arbejdede i klitten. Så blev den sat på en bakke ret nord for huset, og der blev anbragt en stor trøje på den, som kunne ses over store strækninger af heden. Så vidste fader, at det var tid at komme hjem. Vi havde nemlig ikke andre ure end faders lomueur, og det kunne moder ikke saa godt undvære, det var til stor nytte, selv om den lange viser manglede.

Da jeg var 6 år gammel, blev den gamle stald og lade nedrevet, og der blev bygget nyt stuehus i stedet. Samtidig blev de gamle stuer omdannet til stald og lade. 14-15 år senere skete der igen en ombygning, men det var nu egentlig en skam med det byggeri, for der var måde med, hvor godt det nye blev. I 1915 blev mit barndomshjem solgt til en mand fra et andet sogn for 3800 kr., og derefter var det jævnlige i handelen. Omkring 1940 blev huset nedrevet, og der blev ikke bygget noget nyt på grunden.

Pasningen af besætningen var mest overladt til moder og os børn, vi var 4, og jeg var nr. 3. Der var 2 køer og nu og da en kalv samt 18-20 får.

Faders arbejde bestod i begyndelsen i at grave fladtør og slå lyng i klitten, desuden tog han arbejde på gårdene i Vester Vandet. Daglønnen var under al kritik, men meget af det blev betalt i naturalier, såsom halm og hestearbejde, og det var der hårdt brug for, da der jo skulle sås meget, selv om avlen var lille. Tre dage om ugen gik min fader til

Thisted for vor nabo, Niels A. Frost⁵). Denne kørte post, men da der ikke var nok at køre med hver dag, lejede han fader til at gå turen hveranden dag. Posten skulle frem daglig, også til Øster og Vester Vandet, dog skulle der ikke dengang udbringes post til hvert hjem, den skulle aflægges et par steder i hver by, navnlig i skolerne. Så skete der en stor forandring, idet der fra omkring 1890 skulle være ombæring i hver by. Foruden postkøringen fik

Niels A. Frost ombæringen i Klitmøller, og fader fik ombæringen i Vester Vandet for en løn af omkring 200 kr. årlig.

Kort tid efter afløstes Niels A. Frost af svigersønnen, den her på egnen meget kendte og evnerige Niels Immersen Mortensen⁶). Niels A. Frosts ejendom blev overdraget en anden svigersøn, som havde fiskekørsel til Thisted. Han lejede min fader til at være fiskekusk, når det var havvej, og postruten i Vester Vandet blev da ved disse lejligheder og mange andre overladt til min 12-årige brøder og mig. Vi gik fra Klitmøller ved 16-tiden og var ved brevsamlingsstedet hos Anders Kirk Vilsbøll⁷) i Vester Vandet en god time senere. Så kom Niels Immersen Mortensen med post fra Thisted, og den bragte vi så omkring til gårdene. Når vi var to om det, kunne vi være færdige og hjemme ved 20-21-tiden.

⁵ Niels Andreas Svendsen Frost Brandt, kaldet Frost, født i Klitmøller 1812, død sst. 1895. Skipper, senere postkører og fragtmænd i Klitmøller. Medlem af sogneforstanderskabet, senere sognerådet for Vester og Øster Vandet 1865-1870.

⁶ Niels Immersen Mortensen, født i Klitmøller 1857, død på Thisted sygehus 1939. Postkører og fragtmænd i Klitmøller. Medlem af sognerådet for Vester og Øster Vandet 1886-1888, 1894-1900 og sognerådsformand 1909-1917. Medlem af amtsrådet 1916-1922.

⁷ Anders Christensen (Kirk) Vilsbøll, født i Klitmøller 1849, død sst. 1918. Købmand og brevsamler i Vester Vandet. Medlem af sognerådet for Vester og Øster Vandet 1880-1885 og 1895-1906. Var sognerådsformand 1883-1885 og 1898-1906.

Da min broder var 14 år, kom han hjemme fra, og derefter var jeg ene om postruten, når fader havde andet arbejde for. Fader blev imidlertid svagelig med tiden, men jeg kunne også godt klare det alene, jeg var jo 12 år og godt bevandret fra 7-årsalderen, da jeg begyndte at følges med fader omkring i hans distrikt. Fra først af gik det sådan til, at fader gav mig post til et par steder ad gangen, og så skulle jeg træffe ham igen på et tredje sted. Spændende var det så, om Kr. Svanborgs⁸) frygtede gase var at se, eller om Bjerregaards 3 store jyske tyre var optaget af at æde eller stod og så efter mig.

Om sommeren var det ingen sag, for da var der så mange ting, der var en glæde for barnets sind og øje. Der kunne også hænde mere alvorlige ting, som f.eks. når der skulle være sognerådsmøde hos Anders Kirk, den mangeårige formand og brevsamler i Vester Vandet. Disse stoute, sortklædte sognerådsmedlemmer, nogle med høj hat og gul kæp, - de kunne stemme ens sind til en ærefrygt, som ingen senere har formået at skabe mage til.

Om vinteren var det jo mørkets gerning, undertiden med regn og slud, og det var ikke rart at være gennemvåd i mange timer eller stå og vente på det tredje sted, indtil fader kom, selv om det var i præstegården, hvor jeg kunne stå ved hushjørnet og betragte de 2 oplyste vinduer med malerier på rullegardinerne, - der var vist et juletræ på det ene - en herlighed, som kun fandtes dette ene sted i distriktet. Så var det en lettelse, når jeg kunne høre fader hoste i det fjerne, hvor ked jeg end ellers var af, at han hostede. Og når man var så våd og kold, var det særlig rart at komme hjem til moder og få skiftet tøj og få noget at spise. Til trods for, at vi var meget fattige, fik vi altid rigelig og god mad, men fattigdommen kunne ellers ikke skjules for os børn, medens mine forældre bedre kunne skjule den udadtil.

Skoleundervisningen i Klitnøller var efter den tids forhold god. Jeg har gået i skole hos 11 lærere i min skoletid, de var ikke alle lige dygtige, men det skal indrømmes, at når jeg lærte for lidt, var det ingenlunde lærernes skyld. Vi drenge havde så mange interesser, som gik foran, og vi kunne have lært meget mere, dersom vi havde sat noget mere ind på det. Min broder og enkelte andre afveg dog fra denne regel. De var meget flittige, men de havde til gengæld i vore øjne en næsten utilgivelig fejl, de duede nemlig ikke til at slås. Der kunne godt læres noget, selv om de ydre rammer var primitive.

Vi havde forgang sammen med læreren de første år, men det blev efterhånden utåleligt for læreren, for der var på dette tidspunkt over 100 børn. Så blev der til stor lettelse for læreren bygget en forgang til den modsatte ende af skolestuen, og også for os børn var lettelsen mærkbar. Nu kunne vi bedre gå lige ind i skolestuen med sneklamper ved træskoene og glide i midtergangen mellem de 2 rækker bænke helt op til lærerens plads. Bænkene var lange, vist med plads til 10-11 stykker. I bordpladerne var der med kniv skåret dybe bogstaver i en uendelighed. Bordpladerne blev senere vendt, og det var en stor fremgang. Så blev det strengt forbudt at skære med kniv i bordene. De ældste skårne bogstaver var sikkert meget gamle.

En lille tid derefter blev der bygget en ny skolebygning noget sønden for den gamle, og der skulle også være en lærer mere, da der var over 100 børn. Nu er det hele fornyet igen med en stor, moderne skole, som det hører sig til i vor tid, og lærerboliger i den bygning, hvori det gamle før lå. Jeg har somme tider tænkt på, at der var et fag, der blev lagt særlig vægt på, nemlig geografi. Det var nok, fordi de fleste drenge skulle ud at sejle, når de kom ud af skolen. Det var dog ikke således med mig, jeg har aldrig været på havet for at fiske og har ikke sejlet til søs. Heller ingen af min nære familie var særlig interesseret i havet og det, der foregik dér, undtagen når der strandede et skib, eller redningsbåden skulle ud. Så var alle Klitnøllerboerne meget optaget i sindet og var til stede så vidt gørligt. Vi i den østlige ende af byen kom dog næsten altid for sent.

En årligt tilbagevendende begivenhed var forstrandsauktionen, som afholdtes i april måned, hvor alt det ilanddrevne gods blev solgt, og der var meget. I lang tid derefter kørte landboerne, somme tider i små karavaner, efter gods, planker, brædder og vrage og meget andet. På selve auktionsdagen strømmede folk til fra nær og fjern, alle skulle have noget. En del havde også andet ærinde, såsom køb af små kalve, og måske kunne de få første bud på små lam, når disse hen på sommeren skulle sælges. Vi børn fik lov at gå hen på pladsen, hvor der var opstillet et stort telt. Vi måtte ikke gå ind, og vi kunne heller ikke være der, da der var fyldt til trængsel, men vi kunne da høre, hvor højrostedede de var derinde.

Et stykke tid efter sådanne auktionsdage kom regningen fra herredskontoret på det, der var købt, og der var næsten ikke et hjem i postdistriktet, som ikke fik en regning. Jeg tror ikke, der kom så mange breve til Vester Vandet hele året som ved denne lejlighed, så der var noget at hjælpe fader med, når alle disse breve skulle bringes ud. Når vi drenge - mest én ad gangen - hjalp fader med at gå post, var det ingenlunde noget enestående. Mangen landpost brugte at lade børnene og somme tider konen gå rundt med posten og så selv tage andet arbejde, der var mere vellønnet, en utænkelig fremgangsmåde nu til dags. Efter julemærkets fremkomst 1904 tiltog brevene meget i antal. Før den tid fik almindelige mennesker mindre post om julen end ellers. Med hensyn til aviser var der somme tider 3-4 familier fælles om et eksemplar.

I 1905 fik min fader endelig afsked fra posttjenesten, efter at han i lange tider ikke havde taget del i omdelingen, og der kom så bud til mig, om jeg ville fortsætte indtil videre. Jeg fortsatte, og det kom til at vare i 46½ år. Jeg fik i de første 3 år 450 kr. om året i løn, hvorefter det gik op til 550 kr. Tager jeg drengeårene med, har jeg på en måde arbejdet ved postvæsenet i 58 år, hvorfor jeg da også bedst kendes under navnet Martin Post. Når jeg tænker tilbage på de mennesker, jeg i alle disse år har bragt post til, mindes jeg 2 generationer, som er gået i deres grav, og en tredje, som er stærkt på vej.

Skitsen af Martin Jensen fødehjem side 407 er optegnet af arkitekt Thorkil Krogh-Jensen på grundlag af Martin Jensens rids og mundtlige oplysninger.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1955, side 404-414)

⁸ Christen Svanborg, født i Nors præstegård 1858, død i Vester Vandet 1943. Gårdejer i den østlige del af Vester Vandet sogn.